Erindring om Sygestuen
på Kong Frederik d. VII's Stiftelse

Carl-Gustav Hasselriis har skrevet denne historie om Sygestuen og de personer som har haft indflydelse på denne.

Baggrund.

Jeg har boet i Kavalerfløjen på Kong Frederik den VII's Stiftelse i Jægerspris en stor del af min barndom og ungdom sammen med min søster og vores forældre. Min mor var sygeplejerske på børnehjemmets sygeafdeling 1/11 1949 – 1/4 1956, og min far var malermester og senere ansat som maler på Stiftelsen. Vi boede i Kavalerfløjen, den gamle længe til højre i slotsgården og min far havde værksted i den tidligere kogeskoles gamle vaskeribygning, der ligger bag Kavalerfløjen, og som nu bliver brugt til garager.

Stiftelsens jubilæumsskrifter fra 50- og 100 års jubilæet beskriver spredt sygestuens historie. Specielt har stiftelsens læge, Eiler Høeg, skrevet et læseværdigt afsnit i 50-års skriftet.
Jeg har her haft lyst til at samle beskrivelserne af sygestuens historie og samtidig skrive om hverdagen på sygestuen set med sygeplejerskens børns øjne.

Sygestuens historie.

Dr. Eiler Høeg skriver, at allerede fra Stiftelsens start blev der indrette et par sygestuer på slottet med plads til 8 senge. (Det kan muligvis have været i den bygning, der kaldes "Kongens Køkken".) Børnetallet var på det tidspunkt endnu så lille, at der ikke blev ansat en fast sygeplejerske. Til gengæld skulle systuens (systuen – Ja! Den er god nok) personale fungere som plejersker i tilfælde af sygdom.
I 1876 var børnetallet steget til 75 børn, og der blev indrettet endnu 2 sygeværelser på slottet, så der nu var i alt 20 senge.

I 1880 flyttes sygeafdelingen til den sydlige del af Kavalerfløjen, og i 1882 bliver dr. Conrad W. Ussing, der er læge i Frederikssund, læge for Stiftelsen. Dr. Ussing er en meget fremskridtsvenlig læge, og der bliver allerede i 1882 indrettet badeværelse i sygeafdelingen. Der bliver også ansat en sygeplejerske til at passe de indlagte patienter. Dr. Ussing bliver i 1887 desuden forstander for Stiftelsen, da Stiftelsens første forstander læge C. Vahl dør. Dr. Ussing fortsætter som Stiftelsens læge indtil han fratræder begge poster ved sin afgang 1/61907. Herefter varetages lægetilsynet i

en kort periode indtil 1/4 1908 af E. Bøcher, der bliver afløst af den lokalt praktiserende læge, Eiler Høeg, der så er Stiftelsens læge indtil sin pension 1/4 1953. Han afløses af sin søn, læge Erik Høeg, der fungerede i embedet indtil 31/12 1974.

I 1890 oprettede Stiftelsen en kogeskole. Den lå ligesom sygestuen i den sydlige ende af Kavalerfløjen. Kogeskolens opgave var at videreuddanne Stiftelsens piger husligt efter endt skolegang. Kogeskolen skulle bl.a. forsyne sygeafdelingen og forskellige funktionærer på Stiftelsen med mad. Vaskeribygningen umiddelbart øst for Kavalerfløjen blev opført til brug for kogeskolen. Dette vaskeri afløses i 1915 af et fællesvaskeri og en badeanstalt i en ny bygning placeret mellem slottet og Hovedgården.

Kogeskolen nedlægges i 1915 og erstattes af en kombineret husholdningsskole og skolekøkken, der placeres i den nordligste ende af slotsgårdens vestlige lange bygning. Her havde der fra starten været et af denne fløjs 4. børnehjem; men dette blev nedlagt. Husholdningsskolen fungerede frem til sin lukning i 1955, som pensionat for funktionærer, der ikke selv havde køkkenhold. Sygestuens patienter fik også leveret mad fra husholdningsskolen.

Sygestuen havde fast ansat sygeplejerske indtil den lukkede 1/4 1956. Det faldende børnetal og de forbedrede værelses faciliteter på hjemmene gjorde, at der ofte var perioder, hvor der ikke var behov for indlæggelser på sygestuen. De gamle uopvarmede sovesale var med etableringen af fjernvarmecentralen ved vaskeriet blevet omdannet til opvarmede soveværelser, så indlæggelse på sygestuen ikke blev nødvendig i samme omfang som tidligere.

Da min mor fik stillingen som sygeplejerske på sygeafdelingen, havde stillingen hidtil været besat med ugifte sygeplejersker, der ligesom plejemødrene på hjemmene havde en lille privat stue i forbindelse med afdelingen. Stillingen var med et moderne udtryk et 24/7 job. Altså 24 timer i døgnet, 7 dage om ugen. Hvis sygeplejersken f.eks. skulle på specialistbesøg med børn i København eller havde ferie, vikarierede Stiftelsens plejemoderafløser imens. Da vi var børn hed plejemoderafløseren Jenny Solgaard.
Vores mor havde tidligere været ansat på Stiftelsen, idet hun i 1939 var med til at oprette Stiftelsens Spædbørnshjem, som hun var leder af, indtil hun blev gift med vores far i 1941.

I forbindelse med mors ansættelse på Stiftelsen blev der indrettet lejlighed til os i tilslutning til sygestuen. Sygestuens daværende badeværelse og en sengestue blev inddraget. Et par stuer fra den gamle kogeskole blev også en del af lejligheden.

Sygestuen fik på denne måde 3 sygestuer med i alt 10 sengepladser, og det var tilstrækkeligt til at dække behovet i de år der fulgte. Der blev indrettet nyt badeværelse i en del af den gamle kogeskoles køkken.
Både den gamle kogeskole og sygestuen efter lå jo i den sydlige ende af Kavalerfløjen og var placeret i den del af Kavalerfløjen, hvor 3. afdeling havde ligget. Afdelingen har været flyttet til en anden bygning inden den senere blev nedlagt. Den præcise opdeling mellem kogeskole og sygeafdeling har jeg desværre ikke.

Efter lukningen af sygeafdelingen blev lokalerne på nær en stue indrettet til privatbolig for dr. Eiler Høeg og frue. Stuen til venstre for gangdøren fungerede stadig som en lille sundhedsklinik. Her kunne hjemmene afhente plaster, c-vitaminpiller og tandkridt m.m. som mor rekvirerede hjem fra apoteket.
Den almene helbredsundersøgelse med høre- og synsprøve blev stadig gennemført. Der blev foretaget tandeftersyn af en af Frederikssunds tandlæger 2 gange om året. Hvis der så skulle foretages tandarbejder foregik det på klinikken i Frederikssund.
Da familien Schæffer flyttede ind i lejligheden efter dr. Høeg, fik fru Schæffer stuen til kontor.

<u>Dagligdagen på sygestuen:</u>

På forreste sengestue var der 4 senge; den ene i hjørnet var højere end de andre og også ekstra bred. Hvis man lå længe på Sygestuen, avancerede man til den.
Sengene var redt militærisk med 2 tæpper og lagener.

Lejlighedens placering i direkte forbindelse med sygestuens område bevirkede jo, at vi børn blev inddraget i nogle af de daglige gøremål.
Indlæggelse på sygestuen varede altid flere dage. Den sygeplejemæssige rutine var, at man skulle være i sengen en dag feberfri, derefter en dag op indendørs og til sidst en dag ud i frisk luft inden udskrivningen. Når der ikke var risiko for at blive smittet, deltog min søster, Titi, i de praktiske gøremål og hun brugte megen tid på at lege, spille spil og kort med patienterne.
Titi, syntes at det var herligt, når der var børn på sengestuen, så havde hun selskab, når hun kom hjem fra skole. Det var sjældent, at de var isoleret, så hun ikke måtte komme der.
Var der voksne eller isolerede lå de på den bagerste stue, hvor der var 2 senge.

Når der kun var en enkelt patient fik hun lov til at lege med dukke Lene (mon hun ikke skulle have heddet Louise) en stor glasdukke, der nu befinder sig på museet.

Husholdningsskolen leverede på det tidspunkt stadig mad til patienterne på sygestuen, så vi hentede smørrebrød og den varme mad på faste tidspunkter.
Var der patienter på sygestuen, var der stuegang med lægen om formiddagen. Om eftermiddagen var der konsultation i konsultationsstuen, hvor både store som små ting blev ordnet. Der blev skyllet øre, uddelt plaster og vitaminpiller, tandkridt, kontrolvejning af børn. Der blev taget stilling til om hvilke børn, der skulle med på den halvårlige tur til Københavns hospitaler (Rigshospitalet, Finsen, Thiele og Ortopædisk Hospital) for at blive behandlet der.

Vask skulle mor dog ikke selv klare. I starten vaskede Stiftelsens eget vaskeri selv tøjet. Da vaskeriet lukkede blev tøjet sendt til "Thor" vaskeriet i Hillerød hver 14. dag. Det snavsede tøj blev opbevaret i en stor trækasse i forgangen. Det rene tøj blev lagt fint på hylder i skabet i mellemgangen, når det kom hjem fint indpakket i brunt indpakningspapir.

Når der var tur til København, skulle mor aflevere børnene på de forskellige steder og så siden hente dem igen alt sammen samme dag.
Én gang gik det galt. En af de store piger, der havde været med mange gange, var stået af i Stenløse. Hun hørte dårligt og i forbindelse med et toiletbesøg troede hun, at toget var nået Frederikssund, da det gjorde holdt. Hun skyndte sig derfor at stå af og opdagede først fejlen, da toget havde sat i gang igen. Politiet blev sat på opgaven med at finde hende, men hun nåede selv hjem meget træt. Hun havde talt, hvor mange kirker hun havde set på vejen og ud fra det kunne man regne ud, at hun måtte være stået af på Stenløse Station.

Da vi flyttede ind var lokalerne kakkelovnsopvarmede. Der skulle både fyres i konsultationsstuen og på sygestuerne. De to af sengestuerne blev dog kun opvarmet, hvis de var optaget af patienter. I løbet af få år blev der dog etableret centralfyr i brændekælderen, som så leverede varmt vand og opvarmning af sygestuens område. Der blev fyret med koks i fyret. Pasningen af fyret var også en del af sygeplejerskens arbejde. Det var ikke altid nemt, da det let gik ud. Når mor ikke var hjemme, f.eks. i tilfælde af besøg hos specialist i København med børn fra hjemmene, fyrede en af maskinassistenterne fra kedelcentralen ved det gamle vaskeri. Oftest Niels Sørensen.
Centralvarmeanlægget opvarmede ikke privatboligen. Den fik først mange år efter fjernvarme, da hele Kavalerfløjen blev tilsluttet fjernvarmesystemet fra kedelcentralen.

Der var kun indrettet et enkelt værelse i loftsetagen. Resten af loftet blev udnyttet til sengeloft. Det vil sige opbevaring af de sommer- eller vinterdyner, der ikke aktuelt blev brugt. Der var et æblekammer forsynet med hylder. Her blev havens æbler lagt

til opbevaring efter de var plukket i haven. Sygestuen havde fra gammel tid egen have. Den skulle også passes.
Hver forår blev der sat bankestativ op ude i gården, hvor alt sengetøjet blev banket og luftet Det var madrasser, hovedpuder og en enkelt dyne med fjer, der altid havnede i den ene ende, da der jo ikke var kanalsyning.

De børn, der havde været indlagt i årets løb, blev inviteret til juletræ på sygestuen, hvor dr. Høeg også deltog. Vi sang julesalmer og endte med "Nu er det jul igen" igennem alle stuerne og ud i slotsgården i en lang kæde. Der er sikkert også læst en julehistorie og delt julegodter ud. Eiler Høeg var en stor H.C. Andersen kender. Det var meget eftertragtet at komme med der.

Kraks Blå Bog, 1910, s.443. har denne levnedsbeskrivelse af Stiftelsens forstander gennem mange år:

USSING Conrad V Professor, E.; f. 29. Juni 1835 i Sæby; Son af Distrikts-kirurg Peter Staggemeier Ussing (død 1838) og Hustru Agathe f. Hansen (død 1870); gift 1. gang m. Charlotte f. Iversen (død 1866), 2. gang m. Mathilde U., f. 3. Maj 1848 paa St. Croix, Datter af Toldkasserer O C Olsen (død 1906) og Hustru Laura f. Winning (død 1848).
Student (v. Westenske Institut) 185b; med. Eks. 1861; Slesvigsk Fysikateksamen i Flensborg 1862; Læge i Sønderjylland 1862-67, i Frederikssund 1867-87; Overlæge, ved Amtssygehuset i Frederikssund 1870-1906; Jærnbanelæge 1879-87; Læge ved Kong Frederik VII Stiftelse paa Jægerspris 1882, Forstander for samme 1887-1907; Formand for Lægekredsforeningen for Nordsjælland 1886-1907, ved Afgang Æresmedlem; Medlem af Bestyrelsen for almindelig dansk Lægeforening 1895-99.

Adresse: Kignæsgaarden pr. Jægerspris.

Kraks Blå Bog 1957

HØEG Eiler læge, dr. med., R.; f. 11/7 1880 i Dalby sogn, Sjælland; søn af godsforvalter, landinspektør V G G Høeg (død 1903) og hustru Signe f. Læssøe (død 1927); gift (1/6 1907) m. koncertsangerinde Eva Høeg, f. 3/11 1874 i Kbhvn., datter af fuldmægtig cand. jur. F V Baadsgaard (død 1922) og hustru blomstermalerinde, forfatterinde Alfrida f. Madsen (død 1912).

Student (Herlufsholm) 1898; med. eks. 1905; hospitalsuddannelse i Kbhvn. 1905-08; prakt. i Jægerspris og læge ved Kong Frederik den 7endes Stiftelse på Jægerspris 1908-53; dr. med. 1952; studierejser til udlandet 1906, 1911 og 1934.

Medl. af Gerlev-Draaby værgeråd 1913-33 (formand 1929-33), af Gerlev-Draaby menighedsråd 1922-49 og af bestyrelsen for Nordsjællands lægekredsforening 1919-29; formand i bestyrelsen for Jægerspris og Neder Draaby elektricitetsværk 1921-51 og for Frederikssund og Omegns Lægeforening fra 1915; medl. af bestyrelsen for Dansk Bibliofilklub 1942-45.

Har skrevet: Lic. med. Johann Valentin Wille (1934); Om H C Andersens Afreageren (1940); Skal Jægersprisegnen lægges øde? (1946); En dansk Landlægepraksis gennem 35 Aar(1909-1943) i Jægerspris i Nordsjælland (disputats, 1952); samt medicinske, botaniske og personalhistoriske tidsskriftartikler.

Adresse: Jægerspris.

PRYTZ Signe forstander, dr. phil., R.; f. 27/9 1902 i Hellerup; datter af professor C V Prytz (død 1928, se Kraks Blå Bog 1928) og hustru Marie f. Warming (død 1947).

Student (Nørre gymn.) 1923; cand. mag. (historie og gymnastik) 1928; dr. phil. 1941; underviste på Agnete Bertrams kvindegymnastikskole 1924-29 og på Metropolitanskolen 1928-29. Lektor ved State University of Iowa, USA, Department of Physical Education 1929-31; ansat ved statens gymnastikinstitut 1931-34; timelærer ved Frøken M Kruses skole 1932-36 og ved Nørre gymnasium 1936-40; adjunkt ved sidstnævnte 1940; forstander for hjem og skoler u. Kong Frederik den Syvendes Stiftelse, Jægerspris 1940.

Medl. af bestyrelsen og sekretær for foreningen Kvindelige Akademikere l932-40; medl. af landsudvalget for Danmarks kristelige Gymnasiastbevægelse 1932-40, af bestyrelsen for Dansk Hockey Union 1936-40, af forretningsudvalget for Danske Kvinders politiske Samråd 1937-40 og af præsidiet for Danske Kvinders Samfundstjeneste 1940; medredaktør af Tidsskrift for Legemsøvelser 1935-40; præsident for Danmarksunionen af Soroptimistklubber 1947-48; formand for Sønderjydsk Forening for HornsHerred 1949-53; medl. af bestyrelsen for Dansk Børnehjemsforening 1951 og for Selskabet til Håndarbejdets Fremme, Frederikssund afd. 1954; formand for bestyrelsen for fraktion II u. Danske Børnesagsarbejderes Sammenslutning (børnehjem og optagelseshjem) og næstformand i sammenslutningens hovedstyrelse 1954; leder af Børnesagens Fællesråds pressetjeneste. 1954.

Har skrevet: P H Ling og hans gymnastikpædagogiske Indsats (disputats, 1941).

Adresse: Kong Frederik den Syvendes Stiftelse, Jægerspris